Опубліковано: Історичні регіони України: Минуле та сучасність. Всеукраїнська наукова конференція. – Харків, 28-29 листопада 2013 р. – Харків, 2013. – С. 129-132. http://keui.files.wordpress.com/2013/12/41_magrycka.pdf

Ірина Магрицька

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля, м. Луганськ, sloboda@lds.net.ua

УТВЕРДЖУВАТИ ДЕРЖАВНУ МОВУ МАЄ ДЕРЖАВА

Відтоді, як депутати Луганської облради прийняли рішення «Про заходи щодо реалізації закону України «Про засади державної мовної політики» (сталося це 17.08.2012 р.), сегмент української мови в офіційній сфері на Луганщині скоротився майже до нуля. Якщо до цього ще де-не-де можна було зустріти таблички з назвами вулиць умовно українською мовою (напр., «вул. Совєтская»), то тепер – лише російською та англійською: «ул. Советская» – «Sovetskaya Str.», на державних закладах замінили вивіски, як-от: було «Міліція» – стало «Милиция». Рекламу на місцевих радіо- й телеканалах переклали російською мовою.

Навіть на сцені Луганського академічного українського драмтеатру, репертуар якого раніше був виключно українськомовний, тепер показують і російські п'єси – такі, наприклад, як «Распятая юность» (про молодогвардійців), «Он – моя сестра» (анонсована як «самая скандальная трагикомедия года», яку не рекомендують дивитися дітям до 16 років).

Ведучі обласних телеканалів навіть про українські етнографічні реалії – такі, як вишиванка, рушник, – розповідають тепер виключно російською. Щоп-равда, поки що зберігається українськомовне обрамлення місцевих передач, а саме – привітання і прощання ведучих із глядачами.

«Оптимізація» шкільної мережі в м. Луганську виявилася насправді мінімізацією кількості класів саме з українською мовою навчання. Так, у луганській школі №44 ще позаминулого навчального року їх було 8, а минулого стало лише два. Усупереч волі батьків, які хотіли, щоб їхні діти здобували освіту українською мовою, ці класи об'єднали з російськими і перевели на «регіональну» мову навчання . 15 учнів українського 6-го класу школи №22 минулого ж навчального року приєднали до класу російського. Незважаючи на те, що батьки тих дітей писали листи з протестом в різні інстанції – від міського управління освіти до Верховної Ради й діаспори; а два роки тому ці батьки навіть самотужки зібрали 83672 грн., яких, за словами начальниці місцевої освіти Валентини Кіяшко, не вистачало для функціонування їхнього класу.

За офіційною статистикою, кількість дітей , які здобувають освіту в українськомовних школах / класах Луганська, за всі роки незалежності не перевищувала 13 відсотків, а по області – 40 (це при тому, що українців у Луганську 50%, а в області 58%). Але попри те, що в Луганську (теж за офіційними даними) 14% українськомовних дитсадків, Вам у пошуках такого садка доведеться обійти весь район міста. Мої знайомі ледь знайшли для своєї дитини українську групу, але раділи недовго, бо, як виявилося, вихователька говорить українською лише коли вранці каже дітям «Доброго ранку!» і ввечері – «До побачення!».

Українськомовні громадяни на Луганщині в державних закладах відчувають себе ізгоями. Так, мешканка Біловодська Віра Аннусова, звертаючись до працівника районного суду своєю рідною українською мовою, почула від нього відповідь російською: «Теперь мы сами имеем право вибырать язык!». На моє особисте звернення до співробітниці Луганської ОДА українською я отримала на свою адресу глузування і вимогу перейти на мову російську, оскільки, за її словами, вона не вивчала у школі українську. Студент луганського університету Сергій Мельничук кілька років поспіль відстоює своє право в українських судах здобувати освіту рідною українською мовою.

Недавно прокурор Луганської області Анатолій Мельник, який звітував перед депутатами облради державною мовою, отримав зауваження від Ірини Зайцевої (обласного депутата і, за сумісництвом, директора Українського центру оцінювання якості освіти Міністерства освіти і науки України) щодо обов'язковості використання у стінах цього закладу російської мови як регіональної.

Як бачимо, на місцях відбувається брутальне порушення навіть самого закону України «Про засади державної мовної політики», стаття 5 якого гарантує всебічний розвиток і функціонування української мови як державної на всій території держави, а так званим регіональним мовам – лише паралельне використання на відповідних територіях [1]. Наголосимо: має бути паралельне використання регіональної мови разом із державною, а не замість державної, як це є фактично на Луганщині.

Навіть тих у чотирьох сільських районах Луганської області (Білокура-кинському, Марківському, Новопсковському, Сватівському), самоврядні органи яких російській мові цього статусу не надали (бо кількість її носіїв там складає менше 10 відсотків), останнім часом теж відбуваються зміни не на користь мови державної.

Такої русифікації, яку сьогодні провадить влада, для прикладу, на Сватівщині , з 1991 року ще не було. Оскільки кількість українськомовних громадян у цьому районі, за останнім переписом, складає 93%, в усіх визначених конституцією сферах тут мала б функціонувати українська мова. Але реалії засвідчують протилежне: районна газета «Новини Сватівщини» в її друкованому та електронному варіантах подає всуціль російськомовні матеріали; районна гімназія фактично втратила свій колишній статус українськомовної, бо стала набирати класи

з російською мовою навчання ; виховні заходи навіть в українськомовних класах учителі тут проводять виключно російською, супроводжуючи їх радянськими піснями типу «Я, ты, он, она, вместе – целая страна!», цією ж мовою вони стали спілкуватися зі своїми вихованцями; усю рекламу в райцентрі (зокрема на автовокзалі та ринку) теж виголошують мовою сусідньої держави; навіть керівництво району, як по команді, теж перейшло на російську.

Такого, мабуть, немає ніде у світі – щоб народ, ім'ям якого названа країна, був настільки принижений у цій країні. У цьому контексті мені пригадалася розповідь подвижника української справи Богдана Скробута про те, як іще 1995 року він звернувся до тодішнього Першого секретаря посольства США в Україні Джона Степанчука з проханням підтримати в міжнародних судах українців. На це прохання він тоді відповів: «Вас можна було б захистити, і дуже легко, але за однієї умови: якщо б ви були представниками меншини в Україні – греками, німцями, євреями чи росіянами. Але ж ви – українці!».

А німецька вчена Юліане Бестерс-Дільґер, яка добре знається на несправедливих для корінного етносу мовних реаліях в Україні, зізналася в нещодавній розмові з Сергієм Мельничуком, що Німеччина не хоче псувати стосунки з Росією, тому й не помічає фактів його (українського етносу) мовної дискримінації.

Цю безвихідь українська держава могла б легко перебороти, маючи на озброєнні історичний досвід Чехії та Фінляндії першої половини минулого сторіччя. На морально-правовому аспекті необхідності втручання держави в цю справу наголошував покійний Анатолій Погрібний: «Яким би не був високим реальний кількісний показник зросійщеності в Україні, свідчити він може лише про одне: про потребу відповідної масштабності в заходах держави, спрямованих на дезросійщення нашого краю. Спекулятивно-фарисейську тезу «так історично склалося» стосовно ситуації з нашою мовою сьогодні може тримати на озброєнні лише або її відвертий недруг, або той , у кого відсутні елементарні, хоча й загальнодоступні нині історичні знання» [2, 24–25].

Але зовсім іншу позицію в мовному питанні, на превеликий жаль, займають наші постколоніальні державні діячі, для яких слова «державна мова» є порожнім звуком.

Наведені факти засвідчують, що русифікація в Україні виходить на свій завершальний етап. І для того, щоби в цій ситуації врятувати свою мову, українці мають розраховувати поки що зовсім не на державу, а лише на самих себе.

Література

1. Закон України «Про засади державної мовної політики» / Закон. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5029-17

2. Погрібний Анатолій. Світовий мовний досвід та українські реалії / А. Погрібний. – К.: «Медобори», 2003. – 72 с.